

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»

доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України

Володимир ПИЛИПЧУК

« 28 » 202 3 року



ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дисертації **ТИХОМИРОВА Олександра Олександровича на тему «Інформаційні права людини: теоретико-правова концептуалізація»** на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності – 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень»

Призначені рішенням Вченої ради Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України» рецензенти:

- Беляков К. І., доктор юридичних наук, професор;
- Ященко В. А., доктор юридичних наук, професор;
- Доронін І.М., доктор юридичних наук, доцент

розглянувши дисертацію Тихомирова О. О. на тему «Інформаційні права людини: теоретико-правова концептуалізація» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності – 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» (тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії Служби безпеки України (протокол № 1 від 31 січня 2017 р.), уточнено Вченою радою Національної академії Служби безпеки України (протокол № 4 від 29 березня 2023 р.), наукові публікації, в яких висвітлено основні наукові результати, а також за результатами фахового семінару Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», ухвалили:

1. Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт

Сучасний етап інформаційних трансформацій у суспільстві характеризується переходом від декларативного визнання невідворотності інформаційного розвитку та пріоритетності відповідних потреб людини і суспільства, зокрема у їх найсучаснішому «цифровому» прояві, до відображення у стандартах прав людини, подальшої імплементації в національні законодавства й запровадження у практику необхідних юридичних засад, принципів, норм, механізмів, спрямованих на вирішення ключових проблем, спричинених соціальною інформатизацією.

Ці процеси вимагають належності та своєчасності нормативно-правового забезпечення, чому сприяє послідовне наукове осмислення наявних і потенційних еволюційних змін у праві, починаючи з розширення системи прав людини, в межах чого органічним чином відбувається формування й інституалізація своєрідного комплексу інформаційних прав людини.

Тематика дисертаційного дослідження відповідає Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. в частині п. 1–5 підрозділу 1.1. «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», п. 6 підрозділу 1.2. «Удосконалення національної правової системи та її адаптації до європейського права», п. 1, 2 підрозділу 1.9. «Правове забезпечення інформаційної сфери», п. 3, 8 підрозділу 1.10. «Правове забезпечення у сфері цифрової трансформації», а також проблематиці науково-дослідних робіт Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»: «Проблеми юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері в умовах формування інформаційного суспільства» (номер державної реєстрації 0112U002074); «Теоретико-правові основи формування і розвитку інформаційного суспільства», (номер державної реєстрації 0113U003154), «Теоретико-правові основи захисту прав, свобод і безпеки людини в інформаційній сфері» (номер державної реєстрації 0117U007745).

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена тим, що традиційно інформаційні права людини нині набувають все більш широкого соціального впливу, однак все ще осмислюються здебільшого фрагментарно – у зв'язку з вирішенням конкретних актуальних проблем інформаційних відносин або в контексті забезпечення й захисту окремих прав людини на різних етапах інформатизації. Це призводить до ситуативного формування окремих норм і положень інформаційних прав, що можуть не узгоджуватись між собою, приміром подолання невирішених протиріч між природно – правовою та позитивістською позицією щодо формування прав людини, формування і розвитку відносно самостійних напрямів досліджень і правового регулювання - наприклад, щодо дотримання прав особи у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, цифрових прав тощо, гармонійна теоретична взаємозалежність яких не завершена та залишатиметься актуальною і надалі. З огляду на викладене, існує необхідність вироблення у глобалізаційному контексті єдиних теоретико – концептуальних підходів до осмислення та побудови регулятивних підходів у комплексному дослідженні зазначених вище проблем.

Мета дисертаційної роботи полягає у формуванні теоретико-правових засад прав людини в умовах соціальних перетворень, до яких веде поглиблення процесів інформатизації людського буття.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері прав людини в умовах інформатизації.

Предмет дослідження – теоретико-правова концептуалізація інформаційних прав людини.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що в ході поетапної соціальної інформатизації, яка виявляється на ціннісному, світоглядному, ідеологічному, нормативному, інструментальному та інших рівнях, відбувається формування

нових правових феноменів як відображення актуальних потреб і пріоритетів суспільства і людини, зокрема феномену «інформаційні права людини» та його уособлення в формі відносно самостійного комплексу своєрідних компонентів системи прав людини.

Методи дослідження. У роботі застосовано загальнометодологічні, діалектичні, формально - логічні засади і наукознавчі положення юридичної науки та міждисциплінарне позиціонування предмета дисертації. Використано філософсько-правовий інструментарій, зокрема, аксіології, феноменології, антропології, гносеології, герменевтики, праксеології права; теоретико-правових засад функціонування та подальшого розвитку прав людини, насамперед властиві сучасним природно-правовому, етатичному, позитивістському, соціологічному, інтегративному праворозумінню; принципи наукового пізнання (усебічності, науковості, історизму); застосовані технологічно – процедурні підходи (діяльнісно - функціональний, компаративний тощо), а також використані в комбінаціях з методологічними підходами окремі наукові методи в залежності від специфіки вирішення наукових завдань.

2. Формулювання наукового завдання, нове розв'язання якого отримано в дисертації.

Дисертант здійснив огляд стану наукових розробок у сфері особливої групи прав людини – інформаційних прав людини; сформував та науково обґрунтував методологічну основу концептуалізації інформаційних прав людини; проаналізував природу та еволюційні особливості і тенденції формування інформаційних прав людини; виявив закономірності становлення та розвитку компоненти теоретичних знань щодо інформаційних прав людини, осмислив їх на засадах плюралізму правової науки; встановив юридичні властивості інформації як критерію, що зумовлює своєрідність інформаційних прав людини; запропонував змістовні складові системи юридичного закріплення інформаційних прав людини; сформував інноваційні теоретичні підходи до розуміння і визначення інформаційних прав людини як складової системи прав людини; розкрив змістове наповнення поняття «інформаційні обов'язки людини» в контексті предмета дослідження; виокремив пріоритети й актуальні аспекти подальшого формування інформаційних прав людини в умовах цифровізації та розвитку технологій штучного інтелекту; на основі спільності принципів регулювання суспільних відносин, подібності техніки систематизації правових норм проаналізував засадничі взаємозв'язки прав людини, культури і безпеки в інформаційному суспільстві; сформував в контексті проблеми порушень інформаційних прав людини відповідні компоненти теорії правопорушень; надав подальшого розвитку положенням теорії юридичної відповідальності в аспекті виокремлення комплексного інституту юридичної відповідальності за інформаційні правопорушення та його особливостей; визначив місце інформаційних прав людини в міжнародних стратегіях розвитку людства та їх національного втілення в Україні.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

За допомогою використання наукових методів та підходів, застосованих у дисертаційній роботі Тихомирова О.О., вона є першою в Україні науковою працею,

яка вирішує наукову проблему формування цілісного уявлення про теоретичні закономірності становлення та розвитку системи прав людини в сучасних умовах інформатизації, що виявилось у формуванні узгодженої теоретико-правової концепції інформаційних прав людини. *Вперше* окреслено структуру побудови норми регулювання інформаційних прав людини, генезу інформаційних прав людини як юридично-соціального концепту з виокремленням основних тенденцій впливу і стадій в контексті соціальної інформатизації.

У роботі також *уперше* виокремлено шляхи просування інформаційних прав у загальних і регіональних міжнародних актах з прав людини, які визначають логіку утворення їх структури як комплексу в системі прав людини; виявлено дуальність функціонального значення інформаційних прав людини в системі прав людини – як фундаменту гуманізації суспільних відносин й інструменту права.

Автором здійснено багатоаспектну інтерпретацію інформаційних прав людини як соціально – правового явища; виділено і обґрунтовано інформаційні обов'язки людини, сформульовано їх доктринальне та інструментальне значення.

Заслуговує на увагу запропоноване автором виділення інформаційно-правової культури як сучасної складової правової культури та підґрунтя просування інформаційних прав людини, а також поняття інформаційного делікту, розкриття його змісту, в межах якого інтерпретуються порушення інформаційних прав людини.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість результатів та висновків наукового дослідження забезпечено формуванням та використанням автором сучасного комплексу методологічних підходів та практичних методів дослідження, що дало можливість теоретичного осмислення правового феномену інформаційних прав людини, опорою на широку палітру наукових публікацій та емпіричного матеріалу, оптимальною логікою подання матеріалу. Висновки до кожного розділу, загальні висновки дисертації зумовлені гіпотезою та завданнями дисертаційного дослідження, логічно виходять зі змісту роботи, а також підтверджуються апробацією результатів дослідження.

Апробація основних результатів дисертації здійснювалася у вигляді доповідей і виступів на 20-ти наукових заходах, зокрема на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях.

Наукова робота Тихомирова О.О. є самостійним та цілісним, завершеним дослідженням, що репрезентує нові обґрунтовані висновки й поповнює царину правової науки. Констатуємо відсутність текстових запозичень без посилання на джерела.

5. Рівень теоретичної підготовки здобувача, його особистий внесок у розв'язання конкретної наукової проблеми. Рівень обізнаності дисертанта з результатами наукових досліджень інших учених.

Тихомиров О.О. показав високий рівень теоретичної підготовки. Наявний високий рівень обізнаності зі значним актуальним масивом наукових досліджень (вітчизняних і закордонних) з права в цілому та прав людини зокрема, врахування здобутків науковців, які більшою чи меншою мірою досліджували обрану проблематику, чітке аргументування власних спостережень і висновків,

сформульованих на підставі ретельного аналізу результатів різнопланових робіт, що демонструють високу наукову цінність запропонованого дослідження.

Всі сформульовані висновки, положення, пропозиції є результатом особистих досліджень і міркувань здобувача. Використання для аргументації наукових праць та інших джерел інформації супроводжено відповідними посиланнями.

Наукові положення дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук у дисертації не використовувалися. Авторський внесок у наукові публікації, виконані у співавторстві, відповідає викладеному в рефераті.

6. Наукове та практичне значення роботи, подальше використання її результатів.

Основні результати та висновки роботи можуть бути використані у науково-дослідних цілях – як основа для подальших розробок у сферах інформаційних прав людини та їх забезпечення, інформаційних правопорушень і відповідальності за їх вчинення, інформаційної безпеки, правових засад упровадження новітніх інформаційних технологій; у правотворчій та правозастосовній діяльності – у процесі вдосконалення державної політики і законодавства України у сфері інформаційних прав людини та їх забезпечення; у навчальному процесі – при підготовці навчальних матеріалів з дисциплін «Теорія держави і права», «Юридична деонтологія», «Правове регулювання захисту персональних даних» та ін.; у просвітницькій і правовиховній діяльності – для підвищення правової та інформаційної культури, культури у сфері прав людини, поінформованості з питань інформаційних прав і свобод та засобів їх захисту.

Результати дисертації можуть також слугувати ґрунтовним матеріалом для підготовки подальших досліджень з прав людини в інформаційній сфері.

7. Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації.

Публікації з теми дисертації вичерпно висвітлюють проблематику та основні положення наукової роботи. Їх викладено у 53-ох публікаціях, зокрема: 1-й одноосібній монографії; 3 статтях у виданнях, що індексуються науково-метричною базою Scopus – журналах 1-го, 3-го і 4-го квіртелей; 16 статтях у виданнях, які визначені МОН України як фахові з юридичних наук, тезах 20-ти доповідей, виданих за результатами проведення науково-практичних конференцій, круглих столів, семінарів.

8. Основні наукові праці:

статті у наукових виданнях, які індексуються у міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science:

1. Tykhomyrov O.O., Kostenko O.M., Bieliakov K.I., Aristova I.V. «Legal personality» of artificial intelligence: methodological problems of scientific reasoning by Ukrainian and EU experts. *AI & SOCIETY* (Q1). February 2023. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00146-023-01641-0> (дата звернення: 25.08.2023).

2. Tykhomyrov O.O., Bieliakov K.I., Kostenko O.V., Radovetska L.V. Digital rights in the human rights system. *InterEULawEast* (Q3). 2023. Vol. X(1), P. 183-207. DOI: <https://doi.org/10.22598/iele.2023.10.1.10>; URL: <https://hrcak.srce.hr/file/440551> (дата звернення: 25.08.2023).

3. Tykhomyrov O.O., Tykhomyrov D.O., Radovetska L.V., Vatrал A.V. Informational human obligations: state and prospects of doctrine interpretation. *The Age of Human Rights Journal* (Q4). 2023. №21. e 7698. DOI: <https://doi.org/10.17561/tahrj.v21.7698> (дата звернення: 25.08.2023).

статті у фахових виданнях України:

4. Тихомиров О.О. Інформаційна безпека: соціотехнічна парадигма. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2014. №1 (14). С. 13-20.

5. Тихомиров О.О. Інформаційні права людини як цивільно-правова категорія. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2015. № 1(34). С. 104-109.

6. Тихомиров О.О. Інформаційні правопорушення: теоретико-правова концепція. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2015. №1(17). С. 38-47.

7. Тихомиров О.О. «Інформація» у доктрині цивільного права України. *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки*. Випуск 67. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2015. С. 156-167.

8. Тихомиров О.О. Цивільно-правова відповідальність за інформаційні правопорушення. *Порівняльно-аналітичне право*. [Електронне видання]. 2015. № 2. С. 37-40. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/07/2_2015.pdf (дата звернення: 25.08.2023).

9. Тихомиров О.О. Правові детермінанти інформаційної деліктності в контексті Rule of law Checklist. *Порівняльно-аналітичне право* [Електронне видання]. 2018. № 4. С. 354-357. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/08/Porivnyalno-analitichne-pravo-4-2018_1.pdf (дата звернення: 25.08.2023).

10. Тихомиров О.О. Інформаційний делікт як підстава «інформаційної» юридичної відповідальності: відмітні ознаки. *Інформація і право*. №1. 2019. С. 37-44.

11. Тихомиров О.О., Коваленко О.О. Право на приватність в умовах сучасних комунікацій. *Юридичний електронний науковий журнал* [Електронне видання]. 2020. №5. С.133-136. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-5/29> (дата звернення: 25.08.2023).

12. Тихомиров О.О. Правова культура в інформаційному суспільстві: до проблеми осмислення інформаційно-правової культури. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2020. № 3(56). С. 74-80.

13. Тихомиров О.О. Інформаційні права людини та право на інформацію: співвідношення понять. *Правові новели*. 2021. № 15. С. 72-78.

14. Тихомиров О.О. Інформаційні права людини в контексті плюралізму праворозуміння. *Юридичний вісник*. 2021. № 6. С. 14-23.

15. Тихомиров О.О. Класифікація інформаційних прав людини: розвиток підходів. *Інформація і право*. 2022. № 1(40). С. 46-53.

16. Тихомиров О.О. Еволюція інформаційних прав людини. *Інформація і право*. 2023. № 1(44). С. 50-57.

17. Тихомиров О.О. Межі і обмеження інформаційних прав людини. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 31-39.

18. Тихомиров О.О. Проблеми обмеження інформаційних прав людини в умовах воєнного стану в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 6. С. 62-67.

19. Тихомиров О.О. Ідея інформаційної гігієни в контексті інформаційної безпеки і захисту інформаційних прав людини. *Правові новели*. 2023. №20. С. 59-65.

монографії:

20. Тихомиров О.О. Права людини: інформаційний вимір: монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 304 с.

9. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Тихомиров О.О. Кіберзлочин: теоретико-правові проблеми. *Інформаційна безпека: виклики і загрози сучасності*: зб. матеріалів наук. практ. конф., (Київ, НА СБ України, 5 квіт. 2013 р.). Київ: Центр навч.-наук. та наук.-практ. видань НА СБ України, 2013. С. 179-182.

2. Тихомиров О.О. Щодо проблем правової підготовки фахівців з інформаційної безпеки. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави*: зб. матеріалів наук. практ. конф. (Київ, НА СБ України, 20 берез. 2014 р.): у 2 ч. Київ: Центр навч.-наук. та наук.-практ. видань НА СБ України, 2014. Ч. 2. С. 184-187.

3. Тихомиров О.О. До осмислення правової природи протиправних діянь в кібернетичній сфері. *Європейське право та європейська правова освіта – пріоритетні напрями підготовки вітчизняних фахівців права*. Матеріали постійно діючого наук.-теорет. семінару (14 квіт. 2014 р.): Вип. 3. Київ: НАВС, 2014. С. 73-75.

4. Тихомиров О.О. Правові гарантії захищеності людини в процесі інформаційного протиборства. *Проблеми протидії правопорушенням в інформаційній сфері «інформаційні війни»*: Матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 6 черв. 2014 р., НТУУ «КПІ» / Правова інформатика. 2014. № 2 (42). С. 136-137.

5. Тихомиров О.О. Інформаційні права людини: генераційний підхід. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави*: зб. матер. наук.-практ. конф., (Київ, НА СБ України, 19 берез. 2015 р.): у 2 ч. Київ: Наук-вид. відділ НА СБ України, 2015. Ч. 1. С. 158-162.

6. Тихомиров О.О. Щодо формування інформаціологічних знань в правовій доктрині України. *Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти*: тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, Київський національний університет культури і мистецтв, 27 берез. 2015 р.: У 2 ч., Ч. 1. Київ: Видав. центр КНУКіМ, 2015. С. 220-222.

7. Тихомиров О.О. Деякі когнітологічні проблеми інформації як об'єкта права. *Безпека людини в умовах глобалізації: сучасні правові парадигми*: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, НАУ, 24 лют. 2017 р.). Том 2. С. 156-158.

8. Тихомиров О.О. Інформаційні права людини: до проблеми правового визначення. *Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти*: матер. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 12 квіт. 2018 р.). Київ. НАВС. 2018. С. 384-387.

9. Тихомиров О.О. Щодо правової оцінки «інформаційної відповідальності» як засобу забезпечення інформаційної безпеки. *Стан та перспективи*

- реформування сектору безпеки і оборони України: матер. II Між нар. наук. практ. конф. (30 лист. 2018 р.). Київ: ФОБ Кандиба Т.П. 2018. С. 499-501.
10. Тихомиров О.О. Інформаційно-правова культура як гарантія прав і свобод людини. *Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі*: Матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, НАУ, 1 берез. 2019 р.). Том 1. Київ. 2019. С. 110-112.
11. Тихомиров О.О. Інформаційні права людини в Україні: від декларацій до реалізації. *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, IT та інтернет права*: матеріали П'ятої міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 28 трав. 2021 р.) Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2021. С.172-175.
12. Тихомиров О.О. Національна безпека в контексті реалізації новітніх прав людини. *Незалежність України: права людини та національна безпека*: збірник матеріалів Першої міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 21 трав. 2021 р.) / Національний університет «Львівська політехніка»; упоряд. Л.В. Ярмол. Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. С. 301-303.
13. Тихомиров О.О. Інформаційні права людини чи нові форми реалізації прав людини в інформаційному суспільстві? *Здобутки кафедри теорії держави і права крізь призму історичного поступу Національної академії внутрішніх справ*: матер. круглого столу (м. Київ, 24 берез. 2021 р.). Київ: Видавничий дім «Освіта України», 2021. С. 115-116.
14. Tykhomyrov O. The problem of informational human rights' interference in the security safeguarding process. *2 International economics and business symposium (Effects of covid-19), 27-28 may 2021, Gaziantep/Turkey*. P. 311.
15. Тихомиров О.О. До проблеми прав людини в умовах становлення «правового статусу» штучного інтелекту. *Соціальна і цифрова трансформація: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 2 груд. 2021 р. / наук. керівник конф. О.А. Баранов; упоряд.: В.М. Фурашев, С.О. Дорогих. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. С. 170-174.
16. Тихомиров О.О. Щодо «цифровізації» прав людини. *Права людини в епоху цифрових трансформацій*: Збірник матеріалів XII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, НАУ, 22 лют. 2022 р.). Київ. 2022. С. 72-76.
17. Тихомиров О.О. Моральні, світоглядні, культурні засади прав людини як базис удосконалення діяльності СБ України. НА СБ України. *Актуальні проблеми забезпечення прав і свобод людини в діяльності Служби безпеки України*: зб. матер. круглого столу (м. Київ, 5 жовт. 2022 р.). Київ: НА СБУ, 2022. С. 139-141.
18. Тихомиров. О.О. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану в Україні в контексті вимог правової визначеності і передбачуваності. *Актуальні проблеми права в умовах воєнного стану*: матер. наук. круглого столу кафедри цивільно-правових дисциплін (28 квіт. 2023 р.). Київ: НАСБУ. С. 16-19.
19. Tykhomyrov O. To the problem of legal observation of the meaning the abuse of the right to information. *XI International Scientific an Conference «Challenges in Science»* (May 26-28, 2023; Washington, USA), P. 259-261.
20. Тихомиров О.О. Каталог цифрових прав людини. *Scientific Practice: Modern and Classical Research Methods*. IV міжнар. наук.-практ. конф. (May 26, 2023; Boston, USA). С. 76-79.

10. Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

21. Тихомиров О.О., Радовецька Л.В. *Методологія юридичних досліджень сфери безпеки. Методологія в праві: монографія / І. Безклубий, І. Гриценко, М. Козюбра та ін; за заг. ред. І. Безклубого. Київ: Грамота, 2017. С. 317-328.*

22. Тихомиров О.О., Беляков К.І. *Інформаційний делікт. Деліктологія: монографія / За заг. ред. С. В. Петкова, І. М. Копотуна. Куновіце: Академія ГУСПОЛ: 2020, Т. 1. С. 209-232.*

23. Тихомиров О.О. *Інформаційний делікт: понятійно-термінологічний і типологічний аспекти. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І.В. Арістова, О.А. Баранов, О.П. Дзьобань та ін.; за заг. ред. проф. К.І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. С. 169-180.*

24. Тихомиров О.О. *Правові детермінанти інформаційної деліктності. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І.В. Арістова, О.А. Баранов, О.П. Дзьобань та ін.; за заг. ред. проф. К.І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. С. 180-186.*

25. Тихомиров О.О. *Юридичні ознаки та особливості складу інформаційних деліктів. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І.В. Арістова, О.А. Баранов, О.П. Дзьобань та ін.; за заг. ред. проф. К.І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. С. 186-194.*

26. Тихомиров О.О. *Право на інформацію. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / коорд. проекту, заг. ред. проф. К. І. Беляков. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1. С. 182-195.*

27. Тихомиров О.О. *Права людини інформаційні. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / коорд. проекту, заг. ред. проф. К. І. Беляков. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1. С. 175-178.*

28. Тихомиров О.О. *Правопорушення в інформаційній сфері (інформаційні делікти). Енциклопедія соціогуманітарної інформології / коорд. проекту, заг. ред. проф. К. І. Беляков. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1. С. 197-200.*

29. Тихомиров О.О., Тугарова О.К. *Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері: навчальний посібник. Київ: Нац. акад. СБУ, 2015. 172 с.*

30. *Теорія держави і права: навч. посіб. для підгот. фахівців з інформ. безпеки / О.О. Тихомиров, М.М. Мікуліна, Ю.А. Іванов та ін.; за заг. ред. Л.М. Стрельбицької. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 332 с.*

31. *Юридична деонтологія. Від навчання до практики: навчальний посібник / О.О. Тихомиров, Л.В. Радовецька С.П. Ляковська та ін. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 332 с.*

32. *Сучасні основи професійної діяльності правника: навч. посіб. / Л.В. Радовецька, О.О. Тихомиров, О.К. Тугарова та ін. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2022. 344 с.*

33. Тихомиров О.О., Породько В.В., Полонська О.І. Правове регулювання захисту персональних даних в Україні: навч. посібник. Київ: Нац. акад. СБУ, 2022. 138 с.

11. Мова та стиль викладення відповідає критеріям науковості: логічність викладення положень, об'єктивність, послідовність. Застосована в роботі наукова термінологія є загальноновизнаною, стиль викладення результатів досліджень, нових наукових положень і висновків забезпечує доступність їх сприйняття та використання.

12. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі науки, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною та практичним значенням дисертація Тихомирова О.О. є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно за науковою спеціальністю з галузі науки відповідно до переліку, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 14.09.2011 р. № 1057, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30.09.2011 р. за № 1133/19871 (юридичні науки), відповідає паспорту наукової спеціальності 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень».

13. Оформлення дисертації виконано з дотриманням нормативних вимог відповідно до положень «Вимог до оформлення дисертації», затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40.

14. Рекомендації дисертації до захисту.

Дисертаційна робота Тихомирова О.О. «Інформаційні права людини: теоретико-правова концептуалізація» виконана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, та відповідає напрямку науково-дослідних робіт Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»: «Проблеми юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері в умовах формування інформаційного суспільства» (номер державної реєстрації 0112U002074); «Теоретико-правові основи формування і розвитку інформаційного суспільства», (номер державної реєстрації 0113U003154), «Теоретико-правові основи захисту прав, свобод і безпеки людини в інформаційній сфері» (номер державної реєстрації 0117U007745). Робота є цілісним, ґрунтовним науковим дослідженням. Актуальність теми, результати та висновки дисертації доповнюють наукові дослідження, поглиблюють суспільні знання та сприяють послідовному науковому осмисленню наявних і потенційних еволюційних змін у праві, в усіх його формах, починаючи з розширення системи прав людини, в межах якого органічним чином відбувається формування й інституалізація своєрідного комплексу інформаційних прав людини.

За результатами розгляду дисертації на фаховому семінарі Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України» дисертацію Тихомирова Олександра Олександровича рекомендовано до розгляду у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук з наукової спеціальності 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень».

Рецензенти:

Завідувач наукового відділу інформаційного суспільства і права Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»
доктор юридичних наук, професор


Костянтин БЄЛЯКОВ

Завідувач наукової лабораторії права національної та міжнародної безпеки Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»
доктор юридичних наук, доцент


Іван ДОРОНІН

Головний науковий співробітник наукової лабораторії права національної та міжнародної безпеки Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»,
доктор юридичних наук, професор


Володимир ЯЩЕНКО